

Solomona Hillera diplomdarbs “Par Langebeka vielu” Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja kolekcijā

Tatjana Borisova, Inta Vegnere, Inguna Cīrule

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, Latvija Farmācijas muzejs, Latvija

Ievads. 2015. gada 14. janvārī pagāja simts gadu kopš akadēmiķa Solomona Hillera dzimšanas. Pētnieka biogrāfija un pētnieciskā darbība atainota vairākos literatūras avotos [4, 5, 6]. S. Hillers (1915–1975) bija “ļoti spilgta, neparasta, bet arī pretrunīga personība” [5]. Šīs īpašības raksturo Hillera kā pētnieka briedumu.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Solomona Hillera arhīvs tika nodots Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejam Organiskās sintēzes institūta (OSI) reorganizācijas gaitā.

Darba mērķis ir aprakstīt šā arhīva priekšmetus un dokumentus, pievēršot uzmanību pētnieka zinātniskajai darbībai.

Rezultāti. Solomons Hillers beidzis Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāti 1941. gadā. Diplomdarba eksperimentālai izstrādei inženieriem ķīmiķiem toreiz bija atvēlēts viens semestris [2]. S. Hillers izstrādāja diplomdarbu par Langenbeka vielas uzbūvi profesora P. Kalniņa vadībā. Darbs tika aizstāvēts 1941. gada 27. jūnijā. Diplomdarbs ir viens no interesantākajiem arhīva dokumentiem. Tajā ir 83 lappuses, t. sk. profesora G. Vanaga recenzija. Ļoti interesantas ir pielikumā parādītās paštaisītā stikla aprīkojuma shēmas vielas maza daudzuma destilācijai un filtrēšanai. Vakuumsūkņa nebija, un tādēļ tā vietā vakuumfiltrēšanai tika izmantota mēģene ar kustīgu virzuli. Šāds mikrofiltrs tika izmantots 0,1 g vielas karstai filtrēšanai. Visas detaļas bija rūpīgi pielāgotas un noslīpētas.

Starp iegūtajiem dokumentiem ir seši diplomu par piešķirtajām LPSR un PSRS Valsts prēmijām un LPSR Zinātņu akadēmijas īstenā locekļa (akadēmiķa) 1958. gada diploms, kā arī septiņi goda raksti un diploms OSI kolektīvam.

Pārņemot arhīvu, tika iegūtas arī divas medaļas: “Akadēmiķis Solomons Hillers” (1990) un medaļa, kas veltīta Solomona Hillera 60 gadu jubilejai (1975). Starp ieguvumiem jāmin arī dažādu konferenču nozīmes, direktora kabineta durvju plāksne, bloknots koka vākos, tintnīca un prese ar dzēšlapām, kā arī 1975. gada galda kalendārs.

Secinājums. Darba rezultātā tika iegūti 44 eksponāti, kas papildinās Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumu un liecinās par Solomona Hillera zinātniski pētniecisko darbu Organiskās sintēzes institūtā.

Literatūra

1. *Docents Gunārs Slaidiņš. Bibliogrāfija.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016.
2. Grosvalds, I., Alksnis, U., Meirovics, I., Puplis, A. *Ķīmija Latvijas Universitātē (1919–1944).* Rīga: Latvijas ķīmijas vēstures muzejs, 2005.
3. *Zinātne un mana dzīve: 69 emeritēto zinātnieku atmiņas un dzīvesgājums.* 1. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2009.
4. Гиллер, С. А. *Жизнь и научная деятельность.* Рига: Зинатне, 1982.
5. Страдинь, Я. Вехи биографии и научной деятельности академика С. А. Гиллера (к 90-летию со дня рождения). *Химия гетероциклических соединений*, 2005, 1, 21–30.
6. Страдинь, Я. Соломон Гиллер и его научное наследие (к 100-летию С. Гиллера). *Химия гетероциклических соединений*, 2015, 51(7), 594–600.